

T. Żeleźnik

"O właściwą interpretację finalizmu tomistycznego", Edmund Morawiec, "Roczniki Filozoficzne" T.12 (1964), z.1 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 1/1, 247-248

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w formowaniu definicji", druga nosi tytuł: „związek przyczyny z dowodzeniem naukowym u Arystotelesa”.

W trakcie badania dochodzi do następujących konkluzji. Stwierdza, że gdy idzie o proces definiowania, Arystoteles na pierwszym miejscu uwzględni przyczynę formalną, chociaż nie chce wykluczać całkowicie przyczyny materialnej pojętej najbardziej ogólnie, oraz przyczyn zewnętrznych. Gdy chodzi natomiast o sylogizmy, wyróżnia takie, w których rola przyczyny nie daje się zauważyć, oraz sylogizm w których przyczyna znajduje właściwe sobie zastosowanie. Te ostatnie są środkami wyjaśniającymi fakty przyczynowo. Tylko one są prawdziwie naukowymi sylogizmami, bo one tylko wskazują przyczynę. W nich właśnie znajduje zastosowanie na pierwszym miejscu przyczyna formalna.

Podstawową rolę przyczyny formalnej w koncepcji nauki Arystotelesa widzi autor w dziedzictwie Platona, dla którego ideałem nauki była matematyka. I chociaż Arystoteles kreśląc program naukowego dociekania ma na myśli wszystkie przyczyny jako czynniki wyjaśniające, to jednak w praktycznym zastosowaniu, zarówno w definicji, jak i w dowodzeniu naukowym główną i zasadniczą rolę odgrywa przyczyna formalna.

Edm. Morawiec

Żeleźnik T.

O właściwą interpretację finalizmu tomistycznego, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 53—63

Na skutek rozwoju nauk przyrodniczych oraz powstania, w czasach nowożytnych, nowych teorii nauki, pogląd arystotelesowski w sprawie związku przyczynowania sprawczego z celowością spotkał się z ostrą krytyką. Krytyka ta idzie głównie od strony nauk przyrodniczych. Mniejsza grupa przeciwników celowości wywodzi swoje poglądy z pewnych prekoncepcji filozoficznych. Autor artykułu zajmuje się zagadnieniem celowości, o ile mianowicie pozostaje ono w relacji do filozoficznej interpretacji przyrody.

Treść artykułu, prócz uwag końcowych, dzieli na trzy części. W pierwszej precyzuje problemy oraz w sposób ogólny omawia stan zagadnienia. W części drugiej omawia zagadnienie metody rozpracowania tego problemu i po krótkiej ale gruntownej analizie możliwości różnych sposobów podejścia stwierdza, że zagadnienia związku przyczynowania sprawczego z celowością nie można rozwiązywać jedynie w oparciu o obserwację rzeczywistych skutków działania; że przypadkowość skutków w zjawiskach przyrody, tak samo jak w działaniu ludzkim, nie może służyć jako argument przeciw finalistycznemu tłumaczeniu tych zjawisk, oraz że występujący w świecie porządek nie uprawnia od razu do uznania zjawiska za celowe, lecz prowadzi, jedynie do stwierdzenia że mają one swe źródło w wewnętrznej organizacji rzeczy, czyli w naturze. Powyższe metodyczne rozgraniczenia naprowadziły autora na zagadnienie, czy stwierdzenie takiej organizacji rzeczy w obecnym etapie rozwoju świata lub odpowiednio innej w jakimkolwiek momencie jego dziejów, może być podstawą do pełnej, filozoficznej interpretacji zjawisk w sensie finalistycznym. To zagadnienie staje się przedmiotem rozważań następnej części artykułu zatytułowanej: „Celowy charakter determinacji każdego działania”. W wyniku rozpraco-

wania tego zagadnienia autor konkluduje, że celowość analogicznie pojęta, z uwzględnieniem specyficznych różnych stopni bytowania, nie jest czymś dodanym sztucznie do rzeczywistości, lecz elementem tłumaczenia tej rzeczywistości w jej aspekcie dynamicznym. Odrzucenie takiego tłumaczenia lub ograniczenie go stanowi co najmniej rezygnację z szukania uzasadnień ostatecznych, co jest zrozumiałe na terenie nauk szczegółowych, ale nie filozoficznych.

Edm. Morawiec

Z ZAGADNIENÍ FILOZOFII PRZYRODY

Cygan J. — Metodologiczne i metafizyczne podstawy kosmologii Waleriana Maniego (1587—1661)

Rutowski T. — Informacje o artykułach z „Philosophia Naturalis” VII, zz. 1—1961.

Ślaga Sz. W. — Geneza wirusów u Kazuo Yamafuji

METODOLOGICZNE I METAFIZYCZNE PODSTAWY KOSMOLOGII WALERIANA MAGNIEGO (1586 + 1661)

1. Wykaz i omówienie literatury: źródła i opracowania. 2. Wstęp. 3. Przedmiot kosmologii: definicja i podział filozofii; definicja i podział kosmologii; stosunek kosmologii do metafizyki i logiki. 4. Metoda kosmologii; naczelne prawidła; zasady sylogizmu; metoda kompozytywna i rezolutywna; problem indukcji i abstrakcji. 5. Metafizyczne założenie kosmologii; naczelne aksjomaty filozofii; prawdy bezpośrednio oczywiste niekonieczne; rola idei Bytu Najdoskonalszego w poznaniu; teoria bytu; pojęcie bytu; zagadnienie różnic; byty konkretne i ogólne; byt w akcji i byt w możności. 6. Podsumowanie.

1. Wykaz i omówienie literatury:

A) Źródła

Dzieła filozoficzne drukowane

1. Magni Valerianus, De Luce mentium et eius imagine, Romae 1642, Franc. Caballi. Następne wydanie: Antwerpia 1643 (?); Wiedeń 1645, Mathaeus Rictus; Bononia 1886.
2. Magni Valerianus, De Luce mentium et eius origine ex sanctis Patribus Augustino et Bonaventura, Viennae 1646, M. Rictus.
3. Magni Valerianus, Philosophiae pars prima, in qua tractatus De Peripatu, De Logica, De Per se notis, De Syllogismo demonstrativo, Varsaviae 1648, Petrus Elert.
Traktaty stanowią pewną całość, istnieją też wydane osobno. Są powtórzone w Magniego Opus philosophicum i w rękopisie L B Hannover, Ms. IV 313. (Por. niżej).
4. Magni Valerianus, Principia et specimen philosophiae, Coloniae Agripinae 1652, Jodocus Kalcovius.